

Lausunto

25.08.2025

Asia: VN/35827/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain ja sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Keskeiset ammattihenkilölakiin tehtävät ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettua lakia (ammattihenkilölaki) kansainvälisen avun vastaanottamisen mahdollistamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Esityksen mukaan terveydenhuollon ammattihenkilölakia ei sovellettaisi silloin, kun Suomeen humanitaarisen avun tehtäviin lähetetty terveydenhuollon ammattihenkilö harjoittaa säänneltyä ammattia kansainvälisen avun vastaanottamista koskevan päätöksen perusteella. Suomeen lähetetty henkilö voisi harjoittaa säänneltyä terveydenhuollon ammattia ilman toimivaltaisen viranomaisen myöntämää ammatinharjoittamisoikeutta. Häntä ei myöskään koskisi terveydenhuollon ammattihenkilölailla säädetyt oikeudet ja velvollisuudet eikä häneen kohdistettaisi terveydenhuollon ammattihenkilölain mukaisia valvontatoimia. Säännöstä sovellettaisiin tilanteisiin, joissa valtioneuvosto, tasavallan presidentti tai asianomainen ministeriö on päättänyt pyytää kansainvälistä apua Euroopan unionin jäsenvaltioilta, muilta liittolaisilta, kahdenvälisiin sopimuksiin perustuen tai kansainvälisiltä järjestöiltä kansainvälistä apua, yhteistoimintaa tai muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta annetun lain nojalla.

Suomeen humanitaarisen avun tehtäviin lähetetyt terveydenhuollon ammattihenkilöt ohjattaisiin työskentelemään olemassa oleviin rakenteisiin hyvinvointialueiden terveydenhuoltoon. Järjestämisvastuu asukkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista kuuluu hyvinvointialueelle kaikissa olosuhteissa. Humanitaarisen avun tehtäviin lähetetyt terveydenhuollon ammattihenkilöt toteuttaisivat hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvia tehtäviä toimien hyvinvointialueen

apuna ja tukena, mutta eivät kuitenkaan itsenäisinä palveluntuottajina. Suomeen humanitaarisen avun tehtäviin lähetetyt terveydenhuollon ammattihenkilöt tekisivät tehtäviä, jotka tukisivat hyvinvointialueen henkilöstöä välttämättömien terveyspalvelujen toteuttamisessa ja antaisivat henkeä pelastavaa ja kärsimystä lievittävää hoitoa kriisitilanteissa loukkaantuneille ihmisille. Avustushenkilöillä ei olisi oikeutta käyttää säänneltyä terveydenhuollon ammattihenkilön ammattinimikettä. Avustushenkilöillä ei todennäköisesti ainakaan ensivaiheessa olisi pääsyä esimerkiksi potilastietojärjestelmiin tai mahdollisuutta lääkkeiden määräämiseen. Avustushenkilöstö tarvitsisi johdossa olevalta organisaatiolta tukea näihin tehtäviin. Kansainvälisenä apuna vastaanotettu henkilöstö tulisi työskentelemään tilanteeseen, jossa terveydenhuollon toiminta poikkeaa normaalista vakavan häiriötilanteen tai poikkeusolojen johdosta, ja heidän tehtävänsä tulisi suunnitella niin, että he pystyvät toimimaan suomalaisten ammattihenkilöiden apuna.

Yleistä ehdotettavasta poikkeussäätelystä

Valvira kannattaa ehdotettavaa säätelyä. Esityksessä on käyty kattavasti läpi ehdotettavan säätelyn vaikutuksia hyvinvointialueiden potilaiden asemaan ja oikeuksiin sekä potilasturvallisuuteen. Esityksessä on korostettu, että poikkeussäätelystä voi seurata joitakin riskejä muun muassa ammattihenkilöiden koulutuksen ja osaamisen suhteen, mutta tilanteissa usein on kyse vakavista poikkeustilanteista, joissa yksilöiden perus- ja ihmisoikeudet ovat vaarassa, minkä vuoksi riskit ovat hyväksyttävissä.

Tämän sinänsä hyvin tärkeän tavoitteen toteutuksen yhteydessä Valvira kuitenkin haluaa kiinnittää huomiota potilaan oikeusturvan toteutumiseen ja hyvinvointialueen valvontamahdollisuuksiin tilanteessa, jossa avustavan ammattihenkilön toiminnassa ilmenee epäkohtia. Koska hyvinvointialueet vastaavat säätelyn piirissä toimivien ammattihenkilöiden toiminnasta aina omavalvonnan kautta, hyvinvointialueiden ohjauksen ja valvonnan selkeyttämiseksi tulisi säätelyn jatkovalmistelussa huolehtia riittävästi hyvinvointialueiden velvollisuudesta johtaa ja valvoa ammattihenkilöiden työskentelyä sekä keinoista puuttua mahdollisiin havaittuihin epäkohtiin tai väärinkäytöstilanteisiin. Valvira ehdottaa harkittavaksi tältä osin lisäyksiä tai selkeyttäviä viittausäännöksiä hyvinvointialueen vastuista avustustyötä tekevien henkilöiden ohjauksessa ja valvonnassa sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annettuun lakiin (valvontalaki) ja/tai sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettuun lakiin (järjestämislaki). Lisäksi Valviran näkemyksen mukaan olisi tärkeää säätää tai muutoin kansallisesti määritellä mahdollisimman selkeästi, mitä ehdotuksessa mainituilla avustavilla tehtävillä käytännössä tarkoitetaan, mihin asiakastietoihin ja potilastietojärjestelmiin avustavilla työntekijöillä on pääsy sekä erityisesti minkä tyyppisiä tehtäviä poikkeussäätelyn perusteella toimivat lääkärit saavat tehdä (kuten lääkkeenmäärääminen) ja puolestaan mitkä lääkärin tehtävät kuuluvat lain nojalla virkalääkäreiden tehtäväksi (huomioiden muun ohella merkittävää julkista valtaa sisältävät tehtävät).

Muut huomiot

Esityksessä ehdotetaan tehtäväksi eräitä aluehallintouudistuksesta johtuvia välttämättömiä säädösteknisiä muutoksia terveydenhuollon ammattihenkilölakiin ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölakiin. Valvira kannattaa ehdotettuja viraston nimeä koskevia muutoksia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölakeihin.

Terveydenhuollon ammattihenkilölain 30 §:ään ehdotetaan teknistä päivitystä, jossa viraston nimi muutettaisiin lupa- ja valvontavirastoksi. Valvira kannattaa ehdotettua muutosta mutta samalla toteaa, että pykälän sisältö on vanhentunut ja myös tarpeeton.

Voimassa olevan säännöksen mukaan Valvira voi ryhtyessään tässä laissa säädettyihin turvaamistoimenpiteisiin määrätä ammattiaan itsenäisesti harjoittaneen terveydenhuollon ammattihenkilön erityisestä syystä luovuttamaan potilasasiakirjat sen paikkakunnan terveyskeskukseen erillisarkistona hoidettavaksi, jossa tämä harjoittaa ammattiaan. Valvira toteaa, että ehdotettavan virastonimimuutoksen jälkeen 30 §:ssä viitattaisiin edelleen muusta lainsäädännöstä poistuneeseen itsenäisen ammatinharjoittajan käsitteeseen sekä terveyskeskukseen hyvinvointialueen sijaan. Lisäksi pykälän mukainen Valviran määräyksenantovalta on päällekkäinen suhteessa ammattihenkilölain jälkeen voimaan tulleisiin säädöksiin.

Valvira katsoo, että ammattihenkilölain 30 § tulisi kumota tässä yhteydessä kokonaan, sillä potilasasiakirjojen siirtämisestä hyvinvointialueelle tai Helsingin kaupungille sekä Kansaneläkelaitokselle säilytykseen toiminnan päätyttyä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 16 §:ssä (asiakastietolaki, rekisterinpitäjän vastuut palvelunantajan toiminnan päätyttyä). Säännöstä sovelletaan, vaikka palvelunantajan toiminta olisi päättynyt Valviran antaman valvontaseuraamuksen johdosta. Valviran määräyksenantovallasta palveluntuottajan toiminnassa ilmenevistä lainvastaisuuksissa säädetään puolestaan valvontalain 39 §:ssä, joka kattaa myös asiakastietolain mukaiset palvelunantajan velvoitteet. Mikäli terveydenhuollon ammattihenkilölain 30 §:n kumoaminen ei ole teknisten päivitysten yhteydessä tässä vaiheessa mahdollista tehdä, Valvira ehdottaa, että pykälätekstistä muutettaisiin vanhentuneet käsitteet vastaamaan nykyistä oikeustilaa kuten esimerkiksi esityksen 20 §:ssä ehdotetaan.

Malava Arttu
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira